

זכרון עולם

האשה החשובה ורופת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" חתום סופר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

מסכת בבא בתרא כ"א - כ"ז ♦ אהלות י"ז, ה' - י"ח, ב'

בס"ד, ט"ז שבט תשע"ז

גליון מס' 925

השבוע בגליון

♦ בדיחותיהם של קצבי בית המטבחים

♦ ג' סוגי נזקים

♦ אדם בעל עצבים רגישים, רשאי לדרוש משכניו לכל יזיוו כיסאות?

♦ עישון סיגריות במקומות ציבוריים

♦ כדור הארץ, מרובע או עגול?

♦ איסור בניית כלים בתבנית כלי המשכן

♦ "מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו" - כל דרך?

♦ דין תורה בין קבלן לדיירי רחוב

דבר העורך

דף כב/ב הנהו תאל

בדיחותיהם של קצבי בית המטבחים

על שולחנו של בעל התשב"ץ הועלה דין תורה שהתנהל בין יהודי תלמיד חכם להנהלת הקהילה אשר בה התגורר. פרנסי הקהילה רכשו חורבה בסמיכות לביתו של אותו תלמיד חכם, וביקשו להקים שם בית מטבחים. אך הוא, נסה למנוע מהם לממש את יוזמתם, ולשם כך הוא העלה שש טענות שונות להוכחת צדקתו. בין הדברים טען הת"ח, כי בדיחותיהם של הקצבים יטרידו אותו מלימודו וגם קול ההמון שיבוא לרכוש בשר ופעמים שיתאונן על גובה המחיר או על טיב הבשר יטרידוהו משלוותו. על תגובת פרנסי הקהילה שהבטיחו להסות את ההמון לכל ירים את קולו בבית המטבחים, ענה הת"ח במרירות: **"הרי בבית הכנסת בשעת קריאת התורה** לא יכולנו בזה כל שכן בבית הטבחים..."

בעל התשב"ץ (שו"ת ח"ד ט"א סי' נ"ו) דן באריכות בכל טענותיו של התלמיד חכם. אמנם, לא נוכל להתייחס כאן לכל דבריו, אך נציין את הוכחת התשב"ץ מדברי סוגייתנו, כי צודק הוא בטענתו לגבי ההפרעה שתיגרם לו מבדיחות הקצבים, כלהלן.

ג' סוגי נזקים: סוגייתנו עוסקת בהלכות שכנים, אשר אחד מהם משתמש בביתו באופן שגורם נזק או הפרעה לשאר השכנים, ודנה באלו מקרים רשאים השכנים למנוע זאת ממנו, ומתי זכותו להשתמש בחצרו כרצונו. בנושא זה מגדירה הגמרא שלש דרגות של הפרעות ונזקים: **א.** יש סוגי נזקים שאי אפשר למנוע מן השכן לעשותם. **ב.** יש סוגי נזקים שאפשר לעצור בידו מעשייתם, אך אם לא מיחו בידו, אי אפשר לאחר מכן למנוע ממנו לעשותם, משום שכבר מחלו לו. **ג.** יש נזקים חמורים ביותר, שגם לאחר מספר שנות שימוש של השכן ניתן לתבוע ממנו שיפסיק להזיק לאלתר. בהקשר לכך מבואר בסוגייתנו, שאדם רשאי לתבוע משכנו לסלק מפגע מסויים שנוצר על ידו, ואשר גורם לו נזק גדול, אף אם השכן החזיק בו זמן רב, ולמרות שרוב בני האדם אינם רגישים כל כך למפגע זה (רשב"א). כך, מספרת הגמרא, שליד ביתו של רב יוסף התגוררו בני אדם אשר עסקו בהקזת דם ופעילותם ציערה את רב יוסף, משום שהעורבים חגו בשכונתו ללא הרף, בתורם אחר הדם הטרי תוך כדי קרקורים עזים, ולא עוד, אלא שמדי פעם היו סועדים את לבם בתמרים שגדלו על עצי הדקל שלו, ורב יוסף, שאנין דעת היה, סבל גם בעת שאכל את התמרים מחמת ידיעתו, שבתמרים אלו ניקרו עורבים כשמקורם נוטף דם (עי' רמב"ם הל' שכנים פ' י"א ובשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' י"ח). ואכן, רב יוסף הורה להם להפסיק את מלאכתם בסמיכות לביתו.

רבינו

שמה של העיירה הזעירה הזו נישא בפי כל, בזכות רבינו החפץ חיים זצ"ל ששמה נכרך בשמו. גדלותו וצדקותו הנשגבה של החפץ חיים זצ"ל, הלא הם כתובים בספרים הרבים שנכתבו על אותו צדיק.

שמענו מהגאון רבי אברהם פולק שליט"א, מנהלה הרוחני של ישיבת סלבודקא, עובדה מפליאה ששמע מנכדו של החפץ חיים זצ"ל, המאפשרת לנו להציץ אל מאחורי הפרגוד, ולהתפעל מאורח פעולתו ומעדינות נפשו הטהורה של החפץ חיים בהנהגתו עם בני ביתו, תוך עמידה על קוצו של יו"ד מבלי לסטות ימין ושמאל מדרכו הקדושה.

מעשה שהיה כך היה.

רבינו החפץ חיים מעולם לא היה עתיר נכסים. להיפך, בבית קטן ודל התגורר מאור האומה, בפשטות ובצניעות שאין דומה לה. ויהי היום, ובתו שבגרה נישאה לבחור בן עליה, אולם מחמת מחסור באמצעים ובממון לרכישת בית נפרד לבני הזוג, הם קבעו את משכנם בעליית הגג בביתו של החפץ חיים.

שבועות אחדים לאחר הנישואין הבחין החפץ חיים, כי בתו עומדת ומתפללת בהתרגשות, כשהיא אוזחת בידיה **סידור חדש**. חדש, בוקק ומבריק. כאשר סיימה את תפילתה, פנה אליה אביה הדגול כשפניו עוטות תמיהה ושאלה, כיצד התגלגל לידיה סידור חדש זה, שערכו אינו פחות.

סידור זה קנה לי בעלי, כפי שכל בעל קונה סידור חדש לרעייתו הצעירה, השיבה. שוב התפלא החפץ

זעילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה

בת אסתר ע"ה

נלב"ע כ' בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **יצחק איזנברג** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע י"ח בשבט תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

לפיכך, כתב בעל התשב"ץ, כי למרות שיתכן שיש אנשים אשר ייהנו למשמע בדיחותיהם של הקצבים, אותו תלמיד חכם ודאי נאמן הוא לומר שהדבר מטרידו משלוותו ומפריע לו ללמוד עד כדי כך, שהדבר נחשב לנזק חמור שעל שכניו להמנע ממנו.

אדם בעל עצבים רגישים, רשאי לדרוש משכניו לבל יזיזו כיסאות? האם מעתה רשאי כל שכן בעל עצבים רגישים לכפות על שכניו דממה מוחלטת, בטענה שהזזת כסאות בדירתם מוציאה אותו מדעתו? ובכן, אי שם באחת הערים בארצנו הקדושה, התגורר לו אדם, שכל רעש, ולו הקטן ביותר, טרד את מנוחתו. רגישותו היתרה הפרה את שלווה חיי המשפחה שהתגוררה בדירה שמעליו, מאחר שהזזת כסא כל שהוא גררה בעקבותיה ביקור זועם של השכן. בלילות נגזרה דממה מוחלטת על בני המשפחה, שחששו מתגובותיו החריפות של שכנם, ולא נתקרה דעתו של השכן, עד אשר התייצב בפני בית הדין ותבע ממנו להבהיר לשכניו את גבולות המותר והאסור.

בית הדין הבהיר לשכן הזועם, שהגיע מצוייד בטענות רבות מתוך סוגייתנו, שעליו לדעת כי כל האמור בסוגייתנו לגבי נזקי רעש, עשן וכדומה, מתייחס לגבי אדם אשר משתמש בדירתו לצרכים, אשר אינם כלולים בשימושה הרגיל של דירת מגורים, כגון, פתיחת חנות בבית, או הקמת מפעל ייצור בדירת מגורים. אולם, רשאי אדם להשתמש בביתו בצורה סבירה ואין אחרים רשאים למנוע אותו מכך, משום שזהו ייעודה של דירת מגורים, לגור ולחיות בה ולא לעמוד בה כנציב מלח. בית הדין סיים את דבריו, כי מדרכי המוסר והנועם ישתדלו השכנים להמעיט זה מצערו של זה.

דף כב/ב הנהו תאלי דהוו אתו אומני

עישון סיגריות במקומות ציבוריים

בעשרות השנים האחרונות החלה דעת הקהל להתעורר ולשים לב לעובדה, שעישון סיגריות הינו אחד הגורמים העיקריים לתמותת בני אנוש. עקב כך בכל רחבי העולם הוצאו צווים שנועדו להזהיר, להתריע ולהרחיק את בני האדם ממפגע זה. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' י"ח) נשאל על ידי לומדי בית מדרש מסויים, אם רשאים הם לדרוש מחבריהם המעשנים לבל יעשנו בבית המדרש, והשיב בצורה נחרצת, כי גם לולא היה ברור שהעישון מזיק לבריאות היו הם רשאים לעשות כן, שהרי מבואר בסוגייתנו, שמפגע אשר גורם צער רב לזולת, אין לקיימו, [גם ברשות הרבים ובמקומות ציבוריים - קונטרס חזה התנופה לתלמיד הרא"ש בסוף שו"ת חיים שאל להחיד"א, הובא בשו"ת ציץ אליעזר חלק ט"ו סי' ל"ט] ומאחר שברור לכל, שהעישון מזיק לבריאות, חובה על המעשנים במקומות ציבוריים להעתר לדרישת המבקשים מהם לחדול מעישון.

"חזקה" על עישון בבית מדרש: בסוגייתנו מבואר, כי יש סוגי נזקים, שרשאי אדם למנוע את רעהו מעשייתם. אולם, אם במשך תקופה מסויימת הוא לא מנע ממנו את עשייתם, הרי זו ראייה לכך שמחל לבחירו והסכים לנזק זה. כיצד אם כן נפסק לגבי המקומות אשר בהם היה נוהג לעשן במשך שנים רבות? הרי, לכאורה, יכולים המעשנים לטעון, כי במקום זה יש להם "חזקה" לעשן ואין מי שיוכל למונעם מכך.

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שם), דן באופן מרתק בסוגיה זו וכתב, כי מאחר שמפגע עשן הסיגריות מורכב משני חלקים שונים. יש בני אדם, שללא כל קשר לנושא הבריאות, סובלים קשות מעשן הסיגריות ומאחר שמבואר בסוגייתנו, שנזקו של עשן הינו חמור, עד שגם לאחר מספר שנות הבלגה רשאי שכן להודיע לשכנו להפסיק את הפחת העשן בדירתו (שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קס"ב), רשאים גם בני אדם אלה לדרוש את הפסקת העישון.

לכאורה, הכל ברור ויפה. אלא, שנחלקו הפוסקים, אם גם עשן שאינו יוצא באופן קבוע מדירת השכן, כי אם לעיתים, נחשב לנזק אשר אין הדעת סובלת אותו (שולחן ערוך והרמ"א חו"מ סי' קנ"ה סעי' ל"ז ושם בש"ך וברעק"א המובא בפ"ת שם). לדעת הרמ"א, אם העשן אינו תמידי אלא עולה לפרקים בלבד, אין השכנים יכולים למחות בו, ולכאורה, לדעת הרמ"א לא ניתן למחות במעשן, משום שעשנו אינו עולה מפיו ללא הרף.

אלא, שבספר חושן אהרן (על חו"מ שם) מבאר, כי כאשר העשן גורם לנזק ממשי, הוא נחשב לגורם מפריע מדרגה ראשונה גם אם הוא עולה לפרקים בלבד, וזכות השכנים למנוע את השכן בעל העשן מהמשך מעשיו. לפיכך, מאחר שבדורות האחרונים הוכח, כי עשן סיגריות מזיק לבריאות, אין ממש בטענת המעשן. בנוסף לכך, הוא מציין, כי גם אם אכן נחלקו הפוסקים אם עשן שאינו קבוע נחשב לנזק חמור, כבר כתב בעל נתיבות המשפט (שם ס"ק ז'), כי בנזק אשר נחלקו הפוסקים לגביו אם מותר לעשותו, אסור להזיק מחמת הספק, ועל הרוצה לעשן להביא ראייה לדעת הפוסקים שעשן שאינו קבוע אינו נחשב נזק חמור.

עישון ללא הפסקה: מלבד זאת, מציין הגר"י ולדנברג זצ"ל, כי אין לקבל את טענת המעשן, שמאחר שאינו מעשן ברציפות כל הזמן, אין זה נחשב כנזק קבוע. שכן, אומנם הוא עצמו אינו מעשן כל הזמן, אך אם יתירו לאנשים לעשן במקום ציבורי, יהא המקום אפוף בעשן כל המעשנים במשך היממה כולה, וממילא נחשב הדבר לנזק רצוף וקבוע...

דף כה/ב לאכסדרה הוא דומה

כדור הארץ, מרובע או עגול?

בגמרתנו אומר ר' אליעזר: "עולם לאכסדרה הוא דומה, ורוח צפונית אינה מסובבת". ומבאר רש"י (ד"ה לאכסדרה), "שאינו לה דופן רביעית". לכאורה, מאחר שידוע לכל, כי כדור הארץ עליו אנו חיים עגול

חיים ושאל: וכי למה לך בתי היקרה סידור חדש? כלום, אינך מסתפקת בסידורך הישן והטוב?

ניסיונותיה של הבת לסבר את אזניו לא הועילו. היא ניסתה להסביר לו שבסידור חדש מתפללים בהתרגשות ובחשק רב יותר. שהזפים החדשים נוסכים בה התלהבות שאותה לא זכתה להכיר כאשר התפללה בסידור הישן. אך ללא הועיל.

הכל נכון, אמר החפץ חיים, אך שמא תאמרי לי בכל זאת, מה טעם מוצאת את בסידור החדש, יותר מאשר בסידורך הישן והטוב?

מורי ורבותי. רבינו החפץ חיים, שכל דקה מזמנו היתה מחושבת, הקדיש **שעתיים תמימות** לבירור הסוגיה, מדוע, בתי היקרה, את זקוקה לסידור חדש? ולא נחה דעתו, עד שהוא עזר לבתו לרדת לשרשי נפשה ולעומק מחשבותיה ולהבין, שגם בסידור הישן אפשר להתפלל כהוגן, ואילו היא חשקה בסידור החדש מפני שגם חברותיה קיבלו סידור חדש מבעליהן, ואין היא רוצה להיות שונה מהן.

חיך של אושר ננסך על פניו של החפץ חיים. **האמת, היא הנכס היקר ביותר לנפשו של אדם הדבוק באלוקיו.** ללא מידת האמת, אין אפשרות לתקן את המעוות.

חינוך מחד גיסא ויעדינות נפש מאידך גיסא.

כאשר הגיעו השניים למסקנה כי זו, ורק זו, היתה הסיבה לרכישת הסידור החדש, פנה אליה החפץ חיים: בתי, בתי. עליך להבין. אתם אינכם יכולים לנהוג כאחרים. הרי אני יודע עד כמה את חפצה שבעלך ייגה בתורה הקדושה וישקיע את כל ישותו בלימוד התורה. אתם הרי החלטתם למסור את נפשכם, לחיות בצמצום ובדוחק, ובלבד שתקיימו בית של תורה. כדי שיוכל בעלך לשבת ברגיעה על התורה ועל העבודה, עליך להניח לו מכל טרדה ומכל מטלה שאפשר להסתדר בלעדיה. אמנם, נכון, כל בקשתך הסתכמה בספר קודש זה, סידור שבו את מתפללת שלש פעמים ביום, ובהתלהבות, אך עליך לדעת כי גם רכישה זו עלולה לטרדו מלימודו. אף על פי שאין מדובר בסכום גבוה, די בכך שהוא חייב פרוטה לפלוני ושתי פרוטות לאלמוני, כדי להפריע את לימודו. אם ברצונכם לבנות את ביתכם על אדני התורה והיראה, אין זה מן הראוי לרכוש סידור במעות שאין בידיכם, כאשר אין ידוקים לו.

חינוך מחד גיסא ויעדינות נפש מאידך גיסא.

בעובדה מעניינת זו די כדי לעורר בכל אחד את הרושם והמסר הנוקב, לפיו לימוד התורה הוא הדבר העליון במעלה ואין שני לו. החפץ חיים בדרגתו העליונה והרמה, זכה להגיע להשגות גבוהות מעין אלו, שאף הדרישה למימון רכישת סידור חדש, שאגב, מחירו היה יקר מאד לעומת מחירו כיום, עלולה להסיט את אורח החיים הראוי למשפחתו של לומד תורה. אולם גם לומדי "הדף היומי" יכולים להבין בכך את גודל חשיבות לימוד התורה. אותה שעה בה קובע אדם עיתים לתורה, היא הדבר היקר ביותר שיוכל להיות לבן אנוש. היא היהלום שבכתר. עמוד האש שהולך לפני המחנה. תורת ה'.

כאשר שמענו את סיפור הדברים סברנו, כי לאחר מכן סב החפץ חיים על עקבותיו, והסיפור תם ונשלם, אך לא כן. רבינו החפץ חיים ביצע באותו מעמד **עסקה כלכלית** מעניינת. מכיסו הוא שלף סכום כסף, כערך מחצית שווי של הסידור, והניחו על השולחן. כעת, אמר לה, עלינו למצוא את הדרך הראויה כיצד להחזיר את הגלגל אחורנית בצורה הנאותה ביותר. בחכמתו הרבה ביקש החפץ חיים, שדבריו יעשו רושם על בתו ויחקקו בנפשה. הוא העביר לבתו את סכום הכסף שהונה על השולחן, ובהסכמתה הפך החפץ חיים, רבן של כל ישראל, גדול הדור שרבות רבבות מייחלים לפתחו, **לשותף בסידור החדש של בתו.** חצי סידור שלי, חצי סידור שלך, לא פחות ולא יותר. אכן, עסקה. **בכך,** עלה בידו לרצות את כל המעורבים בעניין.

הוא, כיצד ניתן להבין את דברי הגמרא שעולמנו חסר צלע אחת??? לשם הבהרת הדברים פנינו אל הרב ד"ר ניסים וידאל הי"ו, שהואיל לסבר את אוזנינו בהסבר מרתק ופשטני כאחד.

החלל הענק שבקוטב הצפוני: לפני שנביא את דבריו, נציין כי כבר בספר הברית (חוג הארץ) לרבי פנחס אליהו מוילנא [ראה הערה בסוף המאמר], העוסק בשאלה זו נכתב: "והנה ראיתי בספר שערי שמים לר' אברהם איריה זצ"ל, במאמר שיש בו כתוב לאמר, שכדור הארץ בצד קוטב הצפוני יש לו נקב גדול וחור רחב כמה וכמה פרסאות, ודרך שם נכנסים מי אוקיינוס אל תוכו בקרב הארץ בחלל הגדול אשר בבטן האדמה, והוא נוקבא דתהומא רבה. ואמרתי, אם כן, זהו כוונת חז"ל באומרם, שצפון העולם הוא פתוח ואין לו מחיצה, כאומרם ז"ל (בבא בתרא כה/ב): **תניא ר"א אומר לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת**".

הרב ד"ר ניסים וידאל הי"ו מסביר לנו, כי ספרי המדע אשר נכתבו לפני דורות בידי גדולי תורה, אינם עוסקים במדע היבש בלבד, כי אם משולבים בהם גם ענייני קבלה וסוד עמוקים. אע"פ כן, אפשר להסביר את דברי גמרתנו באופן פשוט. כידוע, השמש זורחת במזרח ושוקעת במערב, אך מסלולה העובר מעל פני כדור הארץ בימות הקיץ אינו זהה לזה של ימות החורף. בקיץ עוברת השמש מעל ראשנו, ואילו בחורף היא קרובה יותר לאופק הדרומי. כלומר, קשת המסלול של תנועת השמש ממזרח למערב, נעה אט אט במהלך ימות השנה, ובימי החורף היא נוטה לכיוון דרום. יוצא, איפוא, כי צדדי מזרח מערב ודרום מתחממים לנוגה השמש, אך צד צפון לעולם אינו זוכה לאורה. זוהי, איפוא, כוונת סוגייתנו, ש"רוח צפונית אינה מסובבת", על ידי השמש, אך אין כוונתה למבנה הפיזי של כדור הארץ (ספרים רבים עמלים לפרש את דברי גמרתנו. עיי' במהר"ל באר הגולה באר השישי עמ' קכ"ח, ובספר שפתי חיים מועדים ח"ב עמ' קמ"ז).

איסור בניית כלים בתבנית כלי המשכן: על כל פנים, לכל הדעות כוונת גמרתנו היא, שעולמנו דומה לאכסדרה המוקפת משלשה צדדים בלבד, ורוחה הרביעית פרוצה, ומגמרתנו, העוסקת במהלכה של השמש, הוכיחו הפוסקים לנושא הלכתי שונה לחלוטין והוא, איסור עשיית חפצים בתבנית כלי המקדש. הא כיצד? ובכן, קיימת מחלוקת בין הפוסקים בדעת בעלי התוספות (ראש השנה כד/א ד"ה אכסדרה), אשר נרחיב בה בעזרת ה' במסכת עבודה זרה, לגבי איסור בניית כלים בתבנית כלי המקדש. יש הסוברים, כי אסור לבנות כלים אשר צורתם ומידתם **תואמת במדויק** למידות כלי המקדש (הכח צבי שו"ת סי' ס'). לעומת זאת, לדעת המהר"י קולון (שורש ע"ה), גם חפץ **הדומה** לכלי המשכן אסור לבנות, ומחלוקתם נסובה אודות דברי בעלי התוספות המתייחסים לסוגייתנו, כלהלן.

הגמרא (ראש השנה שם), אומרת: "לא יעשה אדם... **אכסדרה** תבנית אולם". היינו: יהודי אינו רשאי לבנות חדר בצורת אכסדרה, מפני שבניה זו היא כתבנית האולם שהיה לפני ההיכל בבית המקדש. ומבארים בעלי התוספות: "סתם אכסדרה אין בו **כי אם ג' מחיצות ורביעית פרוצה במלואה כדמשמע בפרק לא יחפור**". לדעת המהר"י קולון מוכח מדבריהם, כי אסור לבנות אף בצורה **דומה גם אם אינה זהה** למשכן ולכליו. שכן, רוחו הרביעית של האולם **לא היתה פרוצה** לחלוטין, והפתח הגדול שנקבע ברוח זו, **שיווה לה מראה** של אכסדרה. הרי לנו, כי כל בניה המזכירה בצורתה את המשכן וכליו, אסורה.

לעומת זאת, סובר החכם צבי, כי אמנם בעלי התוספות מזכירים את סוגייתנו, ואף משתמשים בה כראיה לכך שהמינוח אכסדרה משמש לציון חדר אשר רוחו הרביעית פרוצה, אך אין כוונתם לאסור בניה מעין זו, כי אם בניה הזוהר לגמרי לצורת המשכן וכליו.

[ספר הברית עוסק במדעי הטבע, הגיאוגרפיה, הפיזיקה, ההנדסה והאסטרונומיה על פי חז"ל. תלמידיו של החתם סופר סיפרו (שו"ת חתם סופר קובץ תשובות סי' כ"ו), כי "אחר שיצא לאור ספר הברית עבר עליו מראשו ועד סופו והארהו לתלמידיו ואמר, כזה קנו לכם אשר חפץ למלאות ידיו מחכמות שונות, ואני ואתם נכיר טובה להמחבר שהרבה ביטול זמן הרווחתי במה שאינני מוכרח לחבר כזה בשבילכם"].

דף כו/ב מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו

"מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו" - כל דרך?

הגמרא בסוגייתנו פוסקת ש"מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו". היינו: אדם שהרבים נהגו לעבור דרך שדהו, אינו רשאי ביום מן הימים למנוע מהם את ההילוך ברשותו, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' ת"ז סע' ב' ובסי' שע"ז סי' א').

כיצד הופכים שדה פרטית ל"מצר שהחזיקו בו רבים?" אלא, שאנו מוצאים שתי דעות שונות בראשונים ובפוסקים, מאימתי הופכת קרקע פרטית של פלוני למצר שהחזיקו בו רבים. יש הסוברים, כי כפי שכל אדם המבקש לרכוש קרקע צריך לעשות בה קניין, כך הרבים צריכים לתקן את הדרך ולסלול אותה כדי לקנותה. אמנם, גם לאחר שנים רבות, כאשר כבר אין מי שיעיד כי אי פעם בעבר תוקנה הדרך, בית הדין טוען לזכותם כי מסתבר שבעבר שיפצו את הדרך ובכך קנו אותה. לעומת זאת, יש הסוברים כי די בכך שהרבים הולכים בשדה זו, ושוב אין להפקיע אותה מהם לעולם (עיי' רשב"ם בבא בתרא ק/א ד"ה שהחזיקו, רב"ד ורבינו יונה בשטמ"ק שם חוט המשולש סי' כ"ה שו"ת פני"ח חו"מ ד' ושו"ת תנינא ח"א כ"א ואבני נזר חו"מ י"ג ובמהרש"ם ח"א סי' ה').

דין תורה בין קבלן לדיירי רחוב: מעשה בקבלן שביקש לגאול משממונה קרקע, שרכש לפני שנים רבות, על ידי בניית בניין רב קומות. אך לפתע עמדו בדרכו דיירי מספר בניינים סמוכים וטענו שהם מקצרים את דרכם אל המרכול השכונתי דרך הקרקע שלו ואף שיפצו דרך זו, ואסור

הוא החדיר בבתו את המסר הנוקב, ומצד שני, הסיפור החדש שכה חשקה בו, נותר בידיה, וגם חתנו היקר זכה לסיוע כלכלי... אך המשימה החינוכית עדיין לא תמה ולא נשלמה.

במשך שנים רבות, כאשר היה החפץ חיים יוצא את עיירתו ראדון, הוא היה פונה אל בתו ומבקש את ה"סידור" שלו, שכבר בלה מזוקן, לבל יפוג המסר! שלא תשכח המטרה שלשמה הגענו לעולם הזה, להרבות בלימוד התורה ובעשיית רצונו יתברך. יהי רצון, שבזכות לימוד התורה הקדושה, "נהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק.
03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

עילוי נשמת

ר' **משה פריימן** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע י"ז בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **שרה מרגלית** ע"ה

(לבית גוטמן) ב"ר יעקב

ז"ל נלב"ע י"ט בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **שמחה אריה אנסבכר** ז"ל

ב"ר ברוך מרדכי וציפורה יבדלחט"א

נלב"ע אור ל"ז בשבט תשס"ז

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו
במלאת עשור לפטירתו

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם יוסף אפרים הלוי** ז"ל

ב"ר חיים בצלאל ז"ל

נלב"ע י"ט בשבט תשנ"ז

תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידיו

הר"ר **ישראל לוי** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

ר' **ישעיהו עברוני** ז"ל

ב"ר מרדכי ודינה ז"ל נלב"ע ט"ו בשבט תשס"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

פנינים

דף כב/א פוק תהי לה בקנקניה

מתי פייס רבא את רב דימי?

גמרתנו מספרת שכאשר הגיע רב דימי לעיר נהרדעא וגורגורות באמתחתו, שלח הריש גלותא את רבא כדי לתהות על קנקנו אם תלמיד חכם הוא שיש להעניק לו זכות למכור את גורגורותיו לפני שאר המוכרים שבשוק. רבא, מצידו, שלח למשימה זו את רב אדא בר אבא, והתגלגלו הדברים באופן שרב אדא בר אבא לא הכיר בגדלותו של רב דימי ולפיכך, לא הכריז בשוק שיש לרכוש ממנו את גורגורותיו, ולבסוף נותר רב דימי עם סחורתו ונגרם לו נזק כלכלי.

בהקשר לכך מובא מעשה נורא בספר "שער הגלגולים" לרבי חיים ויטאל (דף נד/ב). כידוע, זכה מרן ה"בית יוסף" למגיד קבוע שנשלח אליו מן השמים ללמדו סתרי תורה. רבי חיים ויטאל, תלמידו של האריז"ל, זכה גם הוא שרב דימי התלווה אליו ללמדו רזי תורה.

פעם אחת, כותב רבי חיים ויטאל, התגלה אליו רבא בחלומו ודרש בשלומו, ולאחר מכן התגלה אליו בתפילתו ושוב דרש בשלומו. כאשר סיפר זאת לרבו האריז"ל, הגיב, כי רבא התכוון בזאת לפייס את רב דימי, המתלווה בקביעות לרבי חיים ויטאל, על הנזק שנגרם לו בגינו. שהרי אילו היה רבא הולך בעצמו לתהות על קנקנו של רב דימי, ודאי היה מגלה את גדלותו ושוב לא היה נגרם נזק לרב דימי.

לו לבנות עליה משום שהיא "מצר שהחזיקו בו רבים!" (עיי' מהרש"ם שם, שהכריע במחלוקת הפוסקים, כי בעשיית מעשה אין צורך ברשות מפורשת מבעל הבית).

על הפרק עמדו מליוני דולרים שהיה הקבלן אמור להרוויח או לחילופין להפסיד, ובית הדין ששקל בכובד ראש את טענות הצדדים, הכריע לטובת הקבלן מן הנימוקים הבאים: א. הפוסקים מבארים (ערך שי חו"מ סי' שע"ז בשם שו"ת דברי חיים ח"ב סי' י"ג) שיש לחלק בין מגרש שבעליו אינו משתמש בו, לקרקע אשר נמצאת בשימוש בעליה. שכן, דווקא כאשר בעל הקרקע משתמש בה ואינו מוחה ברבים אשר עוברים בתוכה, רשאים אנו להניח כי הוא מתיר להם להשתמש בקרקעו. לעומת זאת, אין לנצל את טוב ליבו של אדם אשר התיר לרבים להשתמש בשדהו השוממה ולא מחה בהם. לא זו בלבד, אם לא היה מתיר להם להשתמש, היו הללו תובעים אותו לבית דין על כך שהוא נוהג במידת סדום, ועתה, שנהג כשורה, אין להפקיע ממנו את הקרקע.

ב. המהרש"ם (שו"ת ח"א סי' ה') מעלה סברה נוספת, והיא, כי במקומות אשר בהם נוהג לרשום את הקרקעות בטאבו [טאבילאציע בלשון ספרי השו"ת], אין לטעון כלפי בעל הקרקע כי שתיקתו מהווה הוכחה שהסכים לכך, משום שהוא יודע שהנכס רשום בלשכת המקרקעין ואין אדם יכול לערער על בעלותו לעולם (משפטיך ליעקב ח"ג סי' כ"ב).

מלבד זאת, יש לדעת כי ההלכה ש"מצר שהחזיקו בו רבים" אסור לקלקלו, עוסקת בדרך אשר **כל אדם** שזקוק לעבור ברחוב זה משתמש בה ולציבור בלבד שמורה הזכות לטעון כלפי בעל הקרקע "מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו" (חכמת שלמה חו"מ סי' שע"ז). שכן, גם כאשר הציבור כולו משתמש בדרך זו, אין וודאות שבעל הקרקע הסכים לכך, ומכל מקום, אינם צריכים להוכיח זאת, משום שידועים דברי חז"ל (עירובין ג/א) "קדרא דבי שותפי לא חמימא ולא קריא", כלומר, משימה המוטלת על אנשים רבים, לא תושלם כראוי לעולם, כיון שכל אחד יסמוך על רעהו שישלימנה. לפיכך, יש דין מיוחד שהציבור אינו צריך להוכיח שבעל הקרקע הסכים שישתמשו בקרקע, אלא על בעל הקרקע מוטל להוכיח כי התנגד לכך (שו"ת מהר"ם רוטנברג דפוס פראג סי' ק"ו). מעתה, כמובן שדיירי מספר בניינים אינם יכולים להשתמש בזכות שהוענקה לציבור כולו בלבד, ועליהם חובת ההוכחה כי בעל הקרקע הסכים לכך.

לעילוי נשמת

הר"ר אליעזר וידר ז"ל ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט תש"ם תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר דב וידר ומשפ' שיחיו - נתניה

חווייה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

